

Jöjjetek

1957. október.

10. évfolyam 8. szám.

Hallgató nemzet

Máris eltelt egy teljes esztendő azóta, hogy a magyar szabadság pár napos tiszavirág-életre kivirult. Véres virulás volt ez. Ezekre ezrek vérebe került éppúgy mint Rákóczi függetlenségi harca és az 1848/49 szabadságharc. Most emlékeznünk kellene, pedig minden, ami 1956 okt. 23-án és azután történt, olyan élesen él bennünk, mintha tegnap lett volna. Október 23-a mélyebben nemzeti ünnepünk ma, mint bármi más, mert ebben a napban a nagunk vergődése és felszabulása öltött testet. November 4-e viszont a kegyetlen, kivégző csapást mérte reánk. Október 23 és november 4 a mi generációnk számára soha nem válik igazán emlékké. Vitázni és beszélni fogunk róla, mintha valamit még változtathatnánk rajta. Úgy vagyunk vele, mint az, akinek a kezét egyik percről a másikra vágta el a villamos kereke. Még mindig fognak, még mindig tapintanak az újjal, még mindig símogat a keze, még mindig ökölboszorul az ökle, — még akkor is, ha a baj évekkkel ezelőtt esett meg vele.

Mindez azért van így, mert a magyar nemzet minden tagja e szabadságharc káotikus napjaiban megtalálta önmagát. Vége volt a hazugságok szüntelen özönének, melybe teljesen beleveszett az ember, mint ember. Vége volt a szüntelen bizonytalanságnak egy mindent átfogó rendszer szorításában. Minden tiszta volt. A körüti kirakat betört ablaka mögött senki sem érintette meg a kitett süteményeket. Ravasz László találóan fejezte ki ezt a rádióban tartott beszédében, midőn ezt mondotta: „Ez a forradalom tiszta volt s a nemzeti becsület védelme alatt állott.”

Ma, egy évvel később még mindig úgy érezzük, hogy a szabadságharcnak nincs vége. Ezt nemcsak mi érezzük így, hanem odahaza is így érzi ezt mind a nemzet mind a „kormány”.

1849 után a nemzet néma ellenállásba, passzív rezisztenciába vonult vissza. Ennek a passzív rezisztenciának a jeleit látjuk ma is odahaza. Azok, akik mögött ott a világ két leg-hatalmasabb hadserege közül az egyik, félnek a néptől, melyet külső erővel leverhettek, de melyet igájukba fogni, úgy mint régen, soha nem fognak tudni. — Félnék az íróktól, akik

hallgatnak. S ez hallgatás, a népnek ez a hallgatása, nem hagyja nyugton azokat, akiknek rossz a lelkiismerete. Nekik zaj, taps, helyeslés kellene!

Sokszor vontunk párhuzamot 1848/49 és 1956 között. Tudjuk, hogy annakidején 1849 és 1867 között, a passzív rezisztencia idején sem volt mindenki ideális hazafi. Tompának A Gólyához című verse is ezt igazolja. „Testvér testvürt, apát fiút elad” — írja. Ezt is látjuk ma odahaza. Mindez azonban nem változtat a tényen semmit: a magyar nemzet egésze tudja és tudja a világ is, hogy a magyarság ellenáll. Ha nem hangosan, hát némán.

A bolsevizmus a történelemnek lélektanilag talán legszigorúbb és legkönnyörtelenebb módon felépített diktatúrája. Mi, akik benne él-

tünk, tudjuk, hogy nincs olyan szervezet — mely belföldi választások, vagy kinevezések útján tölti be tisztégeit — amelyet ne tudna, legalább is külsőleg, terrorja alá hajtani. Kollaboránsok mindig akadnak. Most nem feladatunk e helyen a kollaboránsok lélektanával és szociológiájával foglalkozni. Nem ártana ezt sem egyszer alapos vizsgálat tárgyává tennünk.

Ezek mögött azonban halálos némaságban hallgat a nemzet, a mi nemzetünk. Ez a némaság, ez a néma ellenállás az örök magyar harcmód. Ez a néma ellenállás, amely egy észbontó percben a forradalomban robbant ki, megvolt 1956 október előtt is s ma fokozottabb erejű, mint valaha volt.

Ez a harcmód a magáramaradt egyes ember harcmódora, aki némán tűr és hallgat s vár a percre, mikor ő is megszólalhat. Vár a percre, amikor ő is *őszinte* lehet magához, másokhoz, a saját gyermekéhez.

LUTHER MÁRTON

Erős vár a mi Istenünk

*Erős vár a mi Istenünk,
Kemény vasunk és vértünk.
Inségben együtt van velünk,
Mevált és harcol értünk.
Kél az ősi rossz,
Bajvető gonosz,
Csel vad fegyvere,
Erőszak övele.
A földön ő az első.*

*Önnön erőnk csak délibáb
És bizony esnénk esten.
De harcba küldte Egy Fiát
Értünk maga az Isten.
Kérded-é, ki az?
Jézus, az igaz.
Sok had, Egy a fő,
Nincs Isten más, csak Ő,
Krisztus a győzedelmes.*

*S ha földön ördög nyüzsögne
És elnyelni akarna,
Meg nem riadnánk — ellene
Győz hitünk diadalma.
A világi út
Tombolhat vadul,
Semmit sem tehet,
Ő megítéltetett.
Megrendül egy szavunkra.*

*Él, áll az ige igazul,
Akárki vesse-hányja.
Táborainkra száll az Őr
Szent Lelke adománya.
Jó hír, nő, család,
Jószág, test, világ
Veszhet, vihetik
Veszendő kincseik, —
Miénk marad az ország.*

JÓZSEF ATTILA FORDÍTÁSA

Gondolatok Augustinus bölcséletéről

Az Y.M.C.A. magyar csoportjának 1956 febr. 25-i összejövetelén Münchenben tartott előadásból.

Augustinus, a katolikus egyház Szent Ágostona, a keresztényen bölcsélet legnagyobb egyénisége, az a gondolkodó, akire mind a római katolikusok mind a protestánsok egyaránt hivatkoznak és akiben egymással találkoznak. Bár születése óta már 1600 év telt el, jelentősége semmivel sem csökkent. Életműve tanulmányozása mélységekbe vezet, amelyekre a mai embernek mindenek előtt szüksége van.

Augustinus világnézetét egy ellipszishez szokták hasonlítani, mert e világnézetnek két középpontja van. Az egyik középpont a tudat önbizonyosságának a principiuma, a másik az egyház tekintélye. A világnézet problémáinak e két középpontra való vonatkozása Augustinus bölcséletének különös feszültséget és eleveniséget ad.

A kételkedés szelleme uralkodott Augustinus gondolkodásán, amíg rájött arra, hogy a boldogságra törekvő lélek a szkepticizmusnál meg nem állhat. A boldogságra törekvő akarat szembenáll a szkepticizmussal. Biztos igazságok nélkül a lélek meg nem nyugodhatik. Ilyen igazságok Augustinus szerint vannak; ilyenekre maga a kételkedésre való ráeszmélés elvezet. Hiszen a kételkedés az igazságot történi és aki kételkedik, annak végül is rá kell jönnie arra, hogy vannak kétségbevonhatatlan igazságok is. Mert még az is, aki mindenben kételkedik, abban nem kételkedhetik, hogy a kétekedő lélek létezik. Így vezet el a kételkedésre való ráeszmélés Augustinusnál a szkepticizmus leküzdésére, biztos igazságok felismerésére, amelyeket a kételkedés többé ki nem kezdhet. Az első kétségbevonhatatlan igazság épp a lélek létezésének igazsága. Ha valakinek a külső világ realitása problematikusnak, vagy épp látszatnak is tűnik fel, a lélek önbizonyossága, egy szellemi lét realitása annak számára sem tagadható, mert kételkedése maga lelki tevékenység, lelki realitás. S a kételkedésben nemcsak akarat, hanem emlékezés és ítéles is megnyilvánul jelöl annak, hogy a lélek nem szétválasztható részekből áll, hanem egy szerves egység, amely minden lelki megnyilvánulásban egységesen jelen van. Ez Augustinus bölcséleti lélektanának végeredménye.

Augustinus bölcsellete élesen szembenáll a materializmussal, amely az anyagi világ bizonyosságából indul ki. Utóbbi Augustinus szerint kétségbevonható; de nem vonható sohasem kétségbe a lélek realitása, mert az akkor is fennáll, ha a lélek kétekedik. A modern bölcsélet Descartes-tól tanulta meg, hogyan vezet a kételkedésre irányuló reflexió maga a kételkedő, tehát gondolkodó lény igazságára. Augustinus, a keresztényen filozófia megalapítója, Descartes előtt több mint ezer évvel rámutatott erre az útra és a lelki realitás igazságának bizonyosságára, amely minden más bizonyosságot megelőző és megalapoz.

De a lélek és annak bizonyossága Augustinus bölcséletének csak egyik principiuma, amely-nél gondolkodónk nem nyugszik meg. Világnézete nem pusztán lélektan, hanem leküzdése minden egyoldalú pszichologizmusnak. A lélek nem áll magában, hanem Istenre irányul és csak benne nyugszik meg.

A híd pedig, amely a lélektől Istenhez vezet, az igazság fogalmában rejlik. Az igazság változatlan jellege az, ami miatt Augustinus nem maradhat meg a léleknél magánál, amelynek tudatában az igazságok jelentkeznek. Mert Augustinus tisztában volt az emberi lélek idői jellegével s ebből következő változóságával. Ha az igazságok csak az emberi lélekben léteznének, akkor az emberi lélekkel együtt meg is változnának és el is tűnnének, ami ellentmond az igazság változatlanságának. Az igazság változatlansága Augustinus szerint csak úgy magyarázható meg, ha az igazság nemcsak az emberi lélekben jelenik meg, hanem fennál az emberi lélektől függetlenül is Isten tudatában, amely felette áll az időbeliségnek s ezért minden változásnak is. Az igazságok Isten örökkévaló tudatának a tartalmait, innen van változatlanságuk, míg az emberi lélek, amelynek ismeretében az igazságok megjelennek, maga változó.

Az emberi lélek időbelisége és az isteni tudat időfelettsége, más szóval örökkévalósága, vezet el bennünket Augustinus időelméletére, bölcselők filozófiájának egyik legmélyebben szántó eredményére. Augustinus bölcséleti időelmélete rámutat az időbeliségnek alávetett emberi lét különös, problematikus helyzetére. Problematikus az időbeliség lényege az idő folyamatainak mind a három szakaszában: a múltban, a jelenben és a jövőben is. Hiszen létező valósággal, egy szóval egzisztenciával, csak a jelen pillanatban rendelkezünk. E jelen pillanat pedig minden pillanatban múlttá válik, elmúlik és így már többé nem egzisztáló valóság. Az egyedül létező jelen pillanatra vonatkoztatva a múlt tulajdonképp elmúlt, azaz nem létezik, hanem a semmivel egyenlő. Így tűnik el minden egzisztáló valóság, minden jelen pillanat, visszahozhatatlanul a semmibe és lesz múlt, ami már nem létezik. Jelen pillanatunk mögött ott ólálkodik a múlt, abba süllyed bele minden jelen pillanat és válik semmivé, azaz elmúlttá. De a jövő ontológiája sem mutat pozitívabb képet Augustinus időelméletének megvilágításában. Hiszen a jövő még nem jelen és ezért nem is egzisztáló realitás, hanem csak vágyaink vagy aggodalmas várakozásaink tárgya, a képzeletű objektuma. Az egyedül egzisztáló jelen pillanatra vonatkoztatva a jövő sem realitás, hanem csak semmi, amelyből legfeljebb realitás lehet, ha jelenre válik. Így az időbeliség alá vetett emberi lélek realitása a jelen pillanatra van korlátozva s e jelen mögött rejlik a múlt, amelynek valósága elmúlt, azaz semmi és e jelen előtt áll a jövő, ami még nincs, amelynek a valóságértéke szintén a semmivel azonos. A jelen pillanatban egzisztáló lélek két semmi, két *nihil* között áll. Az egyik semmiből a jövőből jönnek újabb és újabb tartalmak a jelenbe és válnak ezáltal egzisztáló valósággá. De ezeket a jelen tartalmakat minden pillanatban felfalja a másik semmi, a múlt, amely a jelen mögött áll és amelybe minden jelen belezuhan. Ha azután arra eszmélünk rá, hogy a két *nihil* határan álló jelen csak egy pillanat, úgy a jelenben egzisztáló valóság is összegorodik egyetlen pillanatra és szinte a semmivel egyenlő. Ilyen különös, problematikus, bizonytalan az emberi egzisztencia az augustinusi időelmélet megvilágításában. Szinte lehetetlen itt nem gondolnunk a modern egzisztencialista bölcséletre, midőn az az

Augustinus vallomásaiból

Nagy vagy Uram és igen dicséretes: Nagy a Te erőd és bölcseséged megszámlálhatatlan, s dicsérimi akar Téged az ember, teremtésednek csekélyke része, az ember, aki mindenfelé magán hordozza halandóságát, hordozza bűnének bizonyosságát s bizonyosságát annak, hogy a „kevélyeknek ellene állasz”.

Es mégis dicsérimi akar Téged az ember, teremtésednek csekélyke része.

Te serkentesz fel, hogy örömminket leljük a Te dicséretedben, mert magadnak teremtettél minket s nyughatatlan a mi szívünk, míg benned meg nem nyugszik.

Add Uram, hogy tudjam és megértsem: előbb hívunk-e vagy dicsérimk Téged és előbb ismerünk-e vagy előbb hívunk Téged? Am ki hív Téged, aki nem ismer? Hiszen ha nem ismer, mást hívhat helyetted. Avagy azért hívunk-e Téged, hogy ismerjünk? De „hogy hívják azt, akiben nem hittek?” Vagy hogy hihetnek hirdető nélkül?” — Dicsérimi fogják az Urat, akik keresik őt, „mert aki keresi, megtalálja s aki megtalálja, dicséri őt.”

Hadd keressélek, Téged, Uram, híván Téged, hadd hívjalak, hívén Tebenned: mert hirdettek nekünk Téged. Hív Téged, Uram, az én hitem, amelyet nékem adtál, amelyet belém sugalltál, Fiaid embersége, hirdetőd szolgálata által.

emberi léttel kapcsolatban e lét semmiben való lebegéséről, a semmibe való beletartott-ságáról beszél.

Honnan jönnek azonban a tartalmak jelenünkbe a jövő felől és hova tűnnek el jelenünk-ből a múlt felé? A semmiből feltűnő és a semmibe letűnő tartalmak, amelyek egy pillanatban a jelent érintik, nem adnak magyarázatot világunk valóságára. Augustinus látja e kérdést és nem tér ki előle. Válasza az egyedüli válasz, amit a keresztényen bölcselő adhatott (s jobb választ a filozófia azóta sem tud). Augustinus szerint a megoldás Isten tudatában keresendő, amely nem időbeli tudat, mint az embernek a tudata. Ennélfogva Isten tudata nincs köve a múlt, jelen és jövő folyamatahoz, hanem idő nélkül mindent egyszerre tartalmaz. Ami az emberi lélek számára múlt, az Isten számára nem múlt el; s ami emberi lélek számára jövő, az Isten tudata számára szintén jelenvaló. Isten tudata örökkévaló jelen, míg az emberi tudat hozzá van kötve az időhöz és egy hármas szakaszú folyamatban, a jövő, jelen és múlt szakaszaiban fogja fél az isteni tudat tartalmát, amint az neki megnyilvánul. A lélek mögött ott áll Isten, az időbeliség mögött ott áll az örökkévalóság, az utóbbi az előbbinek a fundamentuma. Ez a belátás képesíti a keresztényen gondolkodót a nihilizmus leküzdésére.

E rövid fejtegetések nem vállalkoznak arra, hogy Augustinus roppant gazdagságú gondolatvilágát, legfőbb motívumaiban bár, felvöljék. Csak épp rámutathatnék még arra, hogy az időbeliségre irányuló érzelmi ismeret mellett Augustinusnál különös problémát okoz a legfőbb létszféra megismerése, az Isten ismeretének problémája. Míg az érzelmi megismerés területén Augustinus az emberi ismeret aktivitását hangsúlyozza, a legfőbb igazsággal szemben Augustinus szerint minden aktivitásnak el kell hallgatnia a megismerés terén is. Az emberi léleknek el kell csendesülnie, teljesen passzívának kell lennie, ha az isteni igazság ismeretére vágyik. Csak ebben az esetben világít be az emberi lélekbe Isten igazsága, amely tehát nem a természetes megismerés útja, hanem egy természetfeletti megvilágosítás. Hasonló dualisztikus szerkezetet mutat Augustinus bölcséleti etikája. Itt az emberi felelősség problémájából kiindulva Augustinus az akarat szabadság tanának a határozott védelmezője. Erről az indeterminizmusról lemond azonban Augustinus, midőn az isteni akarat abszolút kauzalitására gondol, amellyel szemben az emberi akarat függetlenségének nincs többé helye. E gondolatok végső konzekvenciája Augustinus tana a praedestinatioról, minden ember sorsának eleve elrendeléséről, amely mind a megváltottakra mind a kárhozottakra vonatkozik. Isten birodalma gyermekeinek és a Sátán országa híveinek küzdelme a világtörténelem egész értelme is, amely Augustinus történetbölcselete szerint legmélyebb lényegében üdv-történet s amely Isten birodalma (amely nem azonos az egyházzal, hanem a kiválasztottak láthatatlan közössége) győzelmével fog végzödni.

Augustinus mélyen járó és problémákban gazdag bölcselete a legnagyobb hatást tette a középkor gondolkodására s hatása ma sem szűnt teljesen meg. A modern filozófia a filozófia három nagy problémájából - Isten, világ, lélek - csak egy problémát vesz komolyan, a természet (a világ) problémáját s e mellett háttérbe szorult benne a másik két téma, Isten és a lélek problémája. A modern bölcséleti kritika kifogásolja Augustinusnál, hogy a kozmológiai problémával kevésbé törődött. Ez tagadhatatlan. Augustinus bölcséletének ismerői azonban a modern filozófiával szemben a nem kevésbé jogosult kritikai megállapítást tehetik, hogy a modern filozófia a másik két nagy témát hanyagolta túlságosan el, Isten és a lélek problémáit. Az isteni fundamentumtól elszakadt, izolált ész és annak produktuma, a modern tudomány és filozófia - amelytől hosszú ideig az emberiség problémáinak a megváltását várták - mindinkább csődöt mondott ott, ahol az ember legmélyebb problémáinak megoldásáról van szó, és egy fenyegető nihilizmusba torkollik. Nem volna-e jó ismét Augustinushoz fordulni és az augustinusi témát, Isten igazságát és a lélek sorsát, komolyabban venni?

KIBÉDI VARGA SÁNDOR,
egyetemi tanár.

Magyar Fohász

Az idők gyógyító lázában él a magyar. Történelmünk ezer évén átlobog az emberi Génusz üzenete, mely nemzeti Hőseink példáit emeli elének és költőink fénylő szavait idézi.

Nincs módunk kitérni a hűség elől.

Tizenegy éve élünk órhelyünkön: ezen a földön: szomjazva az emberi és a nemzeti lét igaz voltára. Élünk vágyakozásban az enyhület után, de szomjúságunkban itthon a hazugság italát nyújtották nekünk, a világ pedig vegyes főzetekkel kábított minket. Ebben a zavaros veszélyben, a hosszú sóvárgás után, emberi és nemzeti létünkben tehetünk-e mást, mint amit tettünk?

Magunk főztünk enyhítő és éltető italt magunknak. A kor, melyben élünk s amelynek ablakán a jövőbe nézünk, vért csordított ebbe az italba. Örök intelem ez, mely egyformán szól nekünk magunknak és a világnak. Miniket arra int, hogy a kor forradalmát magunknak kellett volna végbe vinnünk. Mivel nem ezt tettük, hanem ajándékba fogadtuk el, olyan esztendőket rakódtak történelmünkre, amelyek hagyományainkat elferdíteni törekedtek, természetünket gúzsba kötötték és jövőnk felől kétségekkel kizártak. Ebben a hamis és igaztalan állapotban a nép nem

találhatta meg nyugodalmát és alkotó erejét bűnös fenyegette.

Ezért kellett megtörténnie annak, am itörténik.

A kehely, amelyben magyarok vércseppjei szentelik meg az éltető italt, a világot arra inti, hogy nagyobb gondtal és tisztább lélekkel örködjék az emberi lét méltósága fölött. A hatalmak, melyek a maguk rendszerében élni jónak és helyesnek látják, adják meg nekünk a lehetőséget, hogy mi is a magunk emberi és nemzeti formánkban élhessünk. Ez a forma nem más és nem is lesz más, mint a társadalmi demokrácia és a nemzeti függetlenség formája. Ezt a formát, kormányzás dolgában, egy nemzeti kormány tudná a nép akaratával megtölteni; a művelődés szellemével pedig a magyar léleknek azok a mesterei, akik az elmúlt évtized alatt is a nép hűségében éltek.

Szenvedő lélekkel áhítjuk, hogy a rontó harcok megszűnjenek; s kérjük az emberi bölcsesség szellemét, hogy e harcok küzdőit igazságtalan ítélet ne érje.

Méltó életünkért szóban és cselekedetekben a történelemhez fohászunk. Fohászunk mindnyáján, munkások, parasztok és ifjúság, nemkülönbön jövőt álmódó költők, akik mind, és mindig rendületlenül hívei vagyunk hazánknak.

Budapest, 1956. október 26.

(Az Irodalmi Ujság 1956. november 2-4 számából).

Ige

„Valaki azért hallja én tőlem e beszédeket, és megcselekszi azokat, hasonlítom azt a bölcs emberhez, aki a kősziklára építette az ő házat: és ömlött az eső és eljött az árvíz, és fújtak a szelek, és beleütököztek abba a házba; de nem dőlt össze: mert a kősziklára építettett.

Es valaki hallja én tőlem e beszédeket, és nem cselekszi meg azokat, hasonlatos lesz a bolond emberhez, aki a fűvényre építette házat: és ömlött az eső eljött az árvíz és fújtak a szelek, és beleütököztek abba a házba; és összeomlott: és nagy lett annak romlása.”

Máté 7 : 24—27.

A kősziklára és a fűvényre épített ház példázatát az Ur Jézus a Hegyi beszéd végén mondotta el. Ezzel az Őt hallgató sokaságot belevonja a tanításába; mintegy állásfoglalásra szólítja fel. Azok, akik az Ő beszédét hallják, vagy elfogadják vagy elvetik azt. Harmadik lehetőség nincs.

Aki közömbös marad, az lényegében már elvetette. Így van ez ma is. Habár az Ur Jézus napjainkban nem közvetlenül szól hozzánk, mint ahogy 19 évszázaddal ezelőtt a galileai tenger partján a sokaságot tanította, mégis mindenütt, ahol az evangéliumot hirdetik — szóban vagy írásban — az Ő szava jön el hozzánk.

Milyen álláspontot foglalsz el vele szemben? Meghallgatod alázatosan és engedelmesen és aszerint élsz? Vagy bezárod szíved előtte és elfordulsz tőle? Eszerint hasonlítasz a példázatbeli okos vagy balga emberhez.

Mindketten házat építettek. De milyen különböző módon végezték el ezt a munkát. A bölcs ember mélyre ásott, amíg sziklás talajra

akadt, arra vetette a fundamentumot és rá építette a házat. A bolond ember viszont a könnyebb megoldást választotta: megfelelő alap nélkül a fűvényre építette a házat. Sokkal kevesebb munkával és hamarabb elkészült vele, mint a másik. Ott áll a két ház. Külsőleg az egyik éppen olyan mint a másik. De belsőleg óriási közöttük a különég! És ez mindjárt nyilvánvalóvá válik, amint az esős, viharos évszak beköszönt. A hegyekről lezúduló eső, mint valami árvíz, és a szelek beleütököznek a két házba. Amelyik a kősziklára épült, dacol az elemekkel és kiállja azok viharát. Viszont amelyik a fűvényre épült, egy-kettőre összeomlik, mert nincs biztos alapja.

A példázatbeli ház az életet jelképezi. Mindnyájan építjük életünk házat. A gyermek az iskolában, a nő a családi körben vagy munkahelyén, a férfi a gyárban vagy irodában; mindenki ott, ahová Isten őt állította. A nagy kérdés azonban: hogyan építünk? Sokan csupán arra törekszenek, hogy kívülről mutasson, szép, gazdagon berendezett és kényelmes legyen. Minden vágyuk: egy kényelmes, gondtalan élet és sok pénz. Az alapra viszont semmi gondot sem fordítanak; az úgy sem látszik — gondolják magukban. Ideig-óráig megy mindez. De ha a megpróbáltatások viharra jön, akkor összeomlik az ilyen élet és az áradat magával sodorja. A jó napokban sokan azt gondolják, hogy ők Isten és Krisztus nélkül is nyugodtan élhetnek a világban. Mikor azonban életük romjain belátják tévedésüket, akkor többnyire már késő vagy nehéz újra kezdeni.

A balga ember tragédiája, az ítéletes időkben összeomlott élet legyen intő figyelmeztetés a számodra. Vizsgáld meg életedet, hogy nem a fűvényre épített házhoz hasonlít-e? Ne nyugodj addig, amíg életedet az egyetlen kősziklára, az Ur Jézus Krisztusra nem építetted. Mert Krisztus az a Kőszikla, Akin sem a gonosz hatalma, sem a világban dúló vihar nem vehet diadalmat. Ő rendíthetetlenül áll, mert örökké való és mindenható. Ha Ő életednek fundamentuma és ereje, akkor még a legnagyobb viharban sem rettegsz, hiszen az Ő isteni ereje és szeretete megment és megőriz Téged!

K. J.

DEKANY KAROLY

Budapest 1956 október

I

Oh meghalni mi mindig tudunk — emberül, bátran mint a szentek, akik még égnék, énekelnek —, de élni soha.

Mi akartuk a békét, rendet, most ez a rend: a tűz, a vérzés; most ez a láng az égigérés földi bélyege.

Im itt a nép húsz-harminc legény s én a betegszívű rimrákó, ki olyan rimet mint e puskaszó, még nem írt soha.

II

Nem kérdezem neved — nincs időm —, megőrzöm fagyos, fehér arcodat, — fejük felett már hull a vakolat; na, Isten veled, Neked már nem árt.

Hogy ugatnak a gyilkos vas-ebek; most nem válogat, habzsol a halál, — de tán az jár jól, akit megtalál, a többi ügyis rabláncra kerül.

Népem, ha tudnád, amit én tudok, hogy holnap itt már egyőnk sem marad, csak holtak s bénák mint a gondolat, mely lelkeinkben vergődik tovább.

III

Örömmámor s máhaszna ének, — de szép vagy te égig érő láng — kezünkben még a fegyver füstölög.

Oh, szabadok mi még nem vagyunk, csak rést ütöttünk börtönünk falán s orrunkig ért a szabadság szele.

Még hull a vér, kopog a tető és korgógyomrú acélszörnyeken itt lovagol át köztünk a halál.

Barátaim, lépünk csak tovább, ma latrokká, vagy hőskövé leszünk és holnap — talán — békén alhatunk.

GAÁL AGNES

Ujévi Köszöntő

Ma, most, amikor ránszakadt az éjjel és feketélik minden feketénél feketébben körülöttünk, s a hó is, a puha hó is mint a szemfödél, úgy borul ránk, szerterajzunk a világban mint a madarak, mikor ég az erdő és lépten-nyomon új sírokba botlunk s lassan fel sem nézünk a dőlt falakra hisz megszoktuk a romlást már —

s a zsarnok, a hazug barbár vigyorog fölöttünk, eltiporva szépívű vágyainkat — ma, most, amikor ránszakadt az éjjel és feketélik minden feketénél feketébben körülöttünk, s a költő is hallgat már, vagy csonka dült panasszal fajong az égre — új évet köszöntünk.

Lesz hajnala ennek az éjszakának...?

Budapest, 1957. január 1.

És visznek, ahova nem akarod...

HELMUT GOLLWITZER

IV

1947. június 16.

Elégé siralmas benyomást kelthettem, mert azonnal betegálmányba helyeztek. Ezzel időt nyertem. Aki engem így, hónom alatt Marx-Engels műveinek vaskos kék kötetével vagy a vörös Lenin-kiadás valamelyik könyvével valahol meglátott, az minden bizonnyal törekvő aktivistának tarthatott. Ezzel azonban egyelőre nem volt kedvem törődni, elsősorban önmagamról kellett tiszta képet kapnom.

A sorakozón mellettem álló fiatal osztrák hadnagyocskák már többre vitte. Ő már tisztában van önmagával. Megvetéssel nézi a kezében levő Lenin kötetet és azt kérdezi tőlem, miért olvasom, hisz a tudomány a marxizmust úgyis már régen elintézte, gyakorlati értékét pedig saját szemünkkel értékelhetjük; e tekintetben tehát nincs szükség hosszas vitákra. A többség, az úgynevezett „reakciós szárny” ugyanígy gondolkodik és a hadifoglyok nagy tömege a munkatáborokban is hasonlóan vélekedik. De vajon mi rejlik ezen elutasító magatartás mögött? Szűk polgári felfogás-e, a német kispolgár rettegése a szocializmustól? A tanulmányosság olyan hiánya, amely a fiatalabbaknál még a beidegzett fasizta szellem maradványa? Ez az egész elutasító magatartás csak addig maradhatott fenn, amíg még nem vagyunk a kommunista uralmi szféra hatalmában és még módunkban van azt legalább is annyira távol tartani magunktól, amennyire az még hadifogoly számára is lehetséges. Ez a magatartás azonban veszít erejéből, alkalmazkodással és beilleszkedéssé változik, amint a kommunizmus hatalmát érezteti és külső életkörülményeinket meghatározza. Ez a folyamat játszódik le most a keleti övezetben. Mindazok, akik a kommunizmust azért nem voltak hajlandók komolyan venni, mert az túlélte magát, mert gyakorlatában ellentmondások merülnek fel, most *kénytelenek* komolyan venni, kénytelenek vele vitába szállni; éppen úgy nem vonhatják ki magukat az alól, hogy a kommunizmust mérlegelés tárgyává tegyék, ahogy egy olyan predikációra adandó válasz alól sem vonhatjuk ki magunkat, amely követelősen csendült fülünkbe és amelynél tisztában kellett lennünk azzal, hogy miért és hogyan kell arra megfelelnünk. A feladatunk tehát az, hogy a kérdést még idejében és még olyan helyzetben tisztázzuk, amelyben még módunkban áll szabadon mérlegelni, szemlélni, érveket és ellenérveket hallani, és ha ennek szükségét látjuk, olyan alapot teremteni a kommunizmus elutasítására, amely megdönthetetlen.

Aki másokat megakadályoz abban, hogy a marxizmussal szemben elfoglalt álláspontját idejekorán tisztázza, az elősegíti őt abban, hogy annak védtelenül áldozatul essék, mielőtt hatalma alá kerül.

Elsősorban jelenlegi álláspontomat igyekszem tisztázni: 1933-ig az Egyházon kívül nem volt semmi, ami figyelmemet annyira lekötötte volna, mint a marxizmus. Marx és Lenin elemzései tették számomra érthetővé az idők során lezajlott eseményeket, a válságokat, a háborút, a fasizmus keletkezését; a baloldali lásfoglalást becsületbeli ügynek tekintettem és a N.K.P. felé fordult volna szimpátiám, ha vezetésében nem láttam volna annyi hiányosságot és ha a vezetés módszerei nem hasonlítottak volna az erőszak imádatában annyira a náci uralomhoz. A Szovjetuniót már a környezetemmel szembeni oppozícióból is a szimpátia és bírálat között váltakozó életem érdek-

lődéssel szemlélttem; tulajdonképpen ebben is csak a diktatori vonatkozások voltak számomra ellenszenvesek. Nem láttam szükségét annak, hogy a rendszer ateizmusában tragikumot lássak, mivel csak a keresztények álszenteskedésére bekövetkezett reakciót láttam benne. A forradalmi rendszabályok keménységét a célok nagyságát tekintve vitathatónak, a kapitalizmus által naponta megkövetelt emberáldozatokat tekintve pedig indokoltnak láttam.

Az a romantikus antikapitalizmus, amelynek ebben az időben a polgári ifjuság hódolt és amelyből Hitler tőkét kovácsolt, magától értetődővé tette a szocializmus elfogadását; a kérdés már nem az volt: legyen-e szocializmus, hanem csak az, hogy milyen legyen a szocializmus. Erre viszont nem akartam romantikus választ adni, hanem a kérdést a legjózanabb észszerűséggel és a legszabatosabban akartam megválaszolni; így tehát a marxista szocializmusra esett választásom, a szélsőbaloldal felé toltótam, egészen a sajnos oly komolytalan, szektás és világszemléletében annyira keretek közé szorított N.K.P. határáig.

Az 1933 év végleg kigyógyított a diktatórikus rendszerekkel való kacérkodásból. Ha Hitler sokunkat valóban eltérített a kommunizmustól, azt nem antibolsevista propagandájával, hanem saját totalitárius példaadásával érte el. Az 1935 és 1937 évi moszkvai kirakatpercek végleg kiábrándították: nem volt már Sztálin és Hitler között semmi különbség sem, egyikük olyan volt, mint a másik, s csak arra kellett vigyáznunk, hogy ne mossuk egyiküket sem tisztára a másik rovására. Gondos figyelemmel kísértem a trockisták és sztálinisták közötti veszekedéseket és tisztán láttam mindent. A szimpatizáló értelmiségiek, így Heinrich Mann és Lyon Feuchtwanger Moszkvát dicsható túristabeszámolóit túlon túl hasonlítottak mindarra, amit a Hearst-sajtó és a Daily Mail lelkesen regélt Hitler Berlinjéről, s az André Gide híradásaiból fakadó párhuzamok reánk talán riasztóbb hatással voltak, mint magára a szerzőre. — Ugyanabban az 1933-as évben azonban váratlan sorsközösség jött létre közöttünk és a kommunista párt között. A Gestapo ellenünk, a Hitvalló Egyház ellen fordult és bennünket Hindenburg 1933. február 28-án kelt rendeletére hivatkozva megvádolt

a kommunizmus előkészítésével és elősegítésével. Ezt a vádat felháborodással lehetett ugyan visszautasítani, viszont az a meggondolás is fakadhatott belőle, nincs-e Hitler szemszögéből nézve közöttünk és a kommunisták között valóban valamilyen sorsközösség, vajon Jodl a háború idején nem jogosan tette-e azt a kijelentését egyik ismerősöm előtt, hogy: „a Führer szerint a kereszténység alapjában véve azonos a bolsevizmussal, s én is aláírom ezt a véleményét”. A közös üldözöttség is létesített bizonyos kapcsolatot közöttünk; kis ellenzéki körökben, kihallgatások alkalmával, börtönökben és internálótáborokban találkoztunk velük, a kölcsönös reményekkel, a „bolsevista” és „csuhás” torzfogalmak pedig eltűntek a közvetlen találkozások során. Egyes kommunisták imponáló állhatatossága, áldozatkészsége és emberi méltósága révén néhányan most ismertük meg első alkalommal a kommunizmus etikai tartalmát amelyet oly nagy erők bevetésével, oly méltósággal és annyira átgondolt elmélettel képviseltek (ebben különböztek a fanatikus szektásoktól), s amelynek tulajdonképpen már régebben nagyobb figyelmet kellett volna szentelni. Hisz most már ők is komolyabban vetek bennünket. Amennyire újság volt számunkra a kommunizmus jelenségével ilymódon való találkozás, annyira számunkra is újság volt a kereszténység jelensége és belátták azt, hogy azt eddig túlkönnyedén intézték el.

Mintha mindkét részről új lehetőségek tárultak volna fel. Ezáltal a diktatúra problémája is megváltozott. A kommunisták most már saját bőrükön tapasztalták, hogy mit jelent az, ha valamely vezetés kivonja magát a demokratikus ellenőrzés alól; ők, akik eddig mindig azt hirdették, hogy a polgári demokrácia a „burzsoázia diktatúrája”, most végre érezhették a fasizmus ördögét, amelyet oly sokáig a falra festettek. Ezenfelül ráeszméltek, hogy a német munkásság, mint a Harmadik Birodalom tanulságaiból kitűnt, semmiképpen sem értett meg a szovjetrendszer számára, sőt mindennemű totalitárius kísérletekre való hajlamossága is mindinkább csökkent. Láthatuk, hogy ez gondolkodóba ejti őket. Mindez még fokozottabban éreztette volna hatását, ha a Szovjetunióhoz fűzött remények valóra váltak volna.

Holland újságírók Moszkvában

Nemrég találkoztunk egy holland újságíróval, aki Moszkvában járt a Világ Ifjúsági Találkozó alkalmából. Megkérdeztük, nem tartja-e helytelennek részt venni egy nemzetközi szovjetbarát találkozón, különösen a magyarországi események után. Válasza eredeti, meglepő és elgondolkasztó volt.

„Nem, ellenkezőleg. Teljesen érthető, ha sokan kerülik a kapcsolatokat, de ez pontosan a szovjet malmára hajtja a vizet. A nyugati országok delegációi így ugyanis majdnem kizárólagosan kommunistákból állottak; moszkvai tartózkodásom alatt pedig mind inkább rájöttem arra, hogy egy ilyen találkozó a szovjet vezetőség szemében *kettős* célt szolgál: nemcsak orosz propaganda a nyugati résztvevők felé — erre gyakran nincs is szükség, hiszen derék nyugati kommunistáink hajlandók mindent elvé tétő szájjal megbámulni — hanem azért is hasznos, mert saját információ -, és hírekes népek ilymódon a „megfelelő” torzképet kapják a Nyugatról. Saját fülemmel hallottam a legelképezhetőbb „felvilágosításokat”, melyeket honfitársaim az érdeklődő oroszoknak adtak. A holland kormány szerintük volt náciából áll, a munkásoknak naponta 12 órát kell dolgozniuk a 12. életévtől kezdve és ezzel napi 7 guldent keresnek, rá-

dióra egy munkáscsaládnak sem telik, stb., miközben köztudomású, hogy holland család elképzelhetetlen rádió nélkül, a munkanap nálunk 8 óra, a minimális órabér 1,25—1,50 gulden és a munkánál törvényileg megállapított korhatár a 16. esztendő. Nem kell csodálkozni tehát, ha a találkozó végén szomorú és kiábrándult lengyelekkel beszéltem — a lengyel küldöttség tagjai között egyébként alig volt igazi kommunista —, akiket a nyugati államokról kapott ilyen és hasonló hírek erősen lehangoltak. Így is volt persze jelentősége a moszkvai napoknak. Az angol, a nyugatnémet és az izraeli küldöttségekben például tudom, hogy volt számos nem-kommunista, mégis kár, hogy a nyugati hivatalos körök elutasító álláspontot foglaltak el, mert az orosz nép ijeszten el van szigetelve a világtól és a valóságot nem ismeri. Más mód nincs felvilágosítására és elsősorban nem a Nyugat, hanem a Kelet számára jelenthet rizikót, veszélyt egy-egy ilyen találkozó. Ez mindenképpen felér azzal a csekély propagandisztikus előnnyel, amit a kommunisták nagyszámú jelenlétükből esetleg húzhatnak.”

Erre megkérdezem, hogy véleménye szerint mit tud Oroszországban a kisember a magyar forradalomról.

„Sajnos, nem sokat. Egy meghatározhatatlan, szavakba talán pontosan nem is önthető elégedetlenség ugyan elég általános, de ez nem Magyarország, hanem a félelem, a rendőri ellenőrzés miatt van. Csak a lengyelek tudják, hogy mi történt Magyarországon és sejtik egy-egy orosz, aki nyugati adókat hallgat. Annyira nem ismerik a helyzetet, hogy el sem tudják képzelni, hogy több nyugati delegáció azért kicsi, mert sokan éppen a magyarországi szovjet-intervenció miatt nem mentek el. Szovjet értelmiségiekkel beszéltem, akik nem tudták, hogy Sartre szakított a kommunistákkal és mikor megmondtam nekik azt is, hogy ezt Magyarország miatt tette, rámbámultak: nem értették. Most már — tette hozzá — remélhető, hogy valamivel többet tudnak. Mindnyájan olvashattak itt Nyugaton arról az amerikai diákról, aki Moszkva utcáin és terein fennhangon olvasta és kommentálta az összesereg-lő járókelőknek az ENSZ jelentését Magyarországról. És voltak mások is, akik a helyes felvilágosítást kötelességüknek tekintették, de még így is túl kevesen.

A magyar küldöttség igen ellenszenves benyomást keltett. A forradalomról megjelent

fényképek alapján azt hiszem, hogy részben ÁVO-sok voltak. Feltűnően sok volt közöttük különben az idősebb ember. Émelyítő volt látni, hogyan ünnepezték és tapsolták meg őket mindenütt mint a szabadság és a béke bátor harcosait, áldozatos hőseit. Propagandáról bőven gondoskodtak: tömegesen osztottak szét patétikus és ostoba füzeteket és könyveket a „fasiszta ellenforradalomról”. Orosz tankokat egyik fényképen sem látni; annál több amerikai zászlót és nyugatnémet rendszámot. Munkájuk mindenestre nehéz volt: be kellett egyrészt bizonyítaniok a szovjet beavatkozás szükségességét, másrészt viszont azt is, hogy csak kisszámú fasiszta kalandorról volt szó, akiket a magyar nép maga győzött le.”

Rövidnek induló beszélgetésünk hosszúra nyúlt és mikor elkészültünk, érdekes, de egyben szomorú, aggasztó gondolatokkal voltunk gazdagabbak. A szovjet zsarnokságot részben éppen a népbuítítás, a szovjet nép elszigetelése teszi lehetővé; a demokratikus nyugati népekre ezen a téren is óriási és még alig megkezdett feladat vár.

Albert Camus új könyvei

Albert Camus azok közé a francia írók közé tartozik, akiket a háború alatti ellenállási mozgalom megtanított a társadalmi, politikai kérdések jelentőségére és akik azóta is kiveszik részüket a politikai életből. Cikkeinek, tiltakozásainak súlya van, nemes, meg nem alkuvó magatartását ellenfelei is tisztelik. Aki rendszeresen olvas francia lapokat, tudja azt is, hogy egyike azoknak a nyugati íróknak, akik a legszebben és a leghatározottabban szálltak síkra az elmúlt hónapokban a magyar szabadság ügye mellett és most sem térnek napirendre felette.

Camus, a modern francia irodalom egyik legnagyobbja, aránylag keveset ír, bár el kell ismerni, hogy minden új könyve eseményszámba megy. Leghíresebb regénye, a „Dög-vész” (La Peste) óta, mely 1947-ben került a könyvpiacra, 1956-ig nem jelent meg regénye, elbeszélése. Most azonban kerek tíz hónap alatt két könyvvel lepte meg az olvasót. A „Bukás” (La Chute) című kisregénye — az író maga „récit”-nek nevezi — 1956 tavaszán látott napvilágot, majd 1957 elején „A Száműzetés és az Ország” (L'Exil et le Royaume) című elbeszéléskötete.

A „Bukás” műfaját nehéz volna meghatározni. Irodalomtörténészek talán a monológra gondolnak, melyet Browning, Joyce és Virginia Woolf óta önálló műfajként lehet kezelni, de a hasonlóság csupán formai. Egy lezúllt francia ügyvéd, aki egy rosszhírű amszterdami lebujsban ütötte fel tanyáját és szerezte magának „klienseket”, hat találkozás folyamán beszámol életéről és életfilozófiájáról egy alkalmi ismerősnek, egy pár napra Amszterdamba vetődött francia turistának. E partnernek egyetlen szavát sem jegyezte fel az író, szavaira legfeljebb következtetni lehet itt-ott az ügyvéd reakcióiból. Cselekmény alig van ebben a kisregényben, van viszont néhány erősen megrajzolt arckép, s ha szabad az irodalmi portréről mint külön műfajról beszélni — gondoljunk csak a XVII. és XVIII. század nagy önéletrajzíroira — bizonyára oda kell sorolni ezt a könyvet is, mely végeredményben nem egyéb, mint egyetlen sötét, de kegyetlen élességgel megrajzolt portré. — Monológ, portré: talán vallomás, önvallomás, gyónás is? Erre a kérdésre a legnehezebb válaszolni. Camusé aligha. És bár a „hős” valahol megemlíti, hogy abbahagyta az olvasást és leg-

feljebb önvallomásokhoz nyúl néha, kérdés, szabad-e ezt a felettel cinikus, fekete, negatív és már-már az örütség határát súroló beszámolót vallomásnak tekinteni? Jean Baptiste Clamence, a lezúllt ügyvéd, olyan önkínzó kegyetlenséggel beszél másokról és önmagáról, hogy bármilyen paradoxan hangozzék is, éppen ezért vonja az olvasó kétségbe őszinteségét.

Camus nem a mese kedvéért, az elbeszélés örömeért ír. Nemes és tág értelemben vett moralista ő, kit minden művében nagy erkölcsi és bölcséleti kérdések foglalkoztatnak. Jean-Baptiste Clamence okos és ügyes ügyvéd volt, olyan ember, kinek csak sikerei voltak; jól ment dolga Párizsban. A baj akkor jön, midőn kérdéseket kezd feltenni önmagának, átlát a szavak ürességén, rádöbben saját hibáira, majd egyre nagyobb kéjjel boncolja bűneit. Mind jobban meggyőződik a világ gonoszságairól; egy álszent, bűnös világban senki sem lehet ártatlan, közvetve is bűnösök vagyunk. (E szempontból igen érdekes, amit Krisztusról mond a könyv 130—134 oldalain). Elfordul tehát barátaitól és a bűnben kíván megfészkelni, a bűn tanyáján letelepedni, mert egy teljesen gonosz világban csak úgy lehet hatalma az emberek felett, ha bűnösebb a többinél, vagy legalább is tudatosabban bűnös.

Ebben a rövid összefoglalásban azonban nemcsak szükségképpen leegyszerűsített, hanem helytelen képet is kapunk a könyvről. Mert igaz, hogy tartalmilag — a züllés, a zuhanás, a bukás képe — megrázó tragédia; de egyben több is, kevesebb is. Az események nem peregnék le előttünk a maguk baljós végzettségében (ilyesmi nincs is e könyvben), mindent a lázas és néha majdnem bohóckodó ügyvéd szeméivel látunk, szavaiból hallunk. Cinizmus visszataszító, s olykor legyengíti a mondanivaló erejét. Miért alkalmazza Camus mégis ezt az írásmódot? Talán szeméremből, azért, hogy félrevezessen bennünket, hogy az ügyvéd gondolatait ne azonosíthassuk az övéivel; talán azért is, mert az író számára, aki végeredményben elbeszélést ír és nem filozófiai munkát, a főszereplő hitelessége a legfontosabb. Clamence cinizmusa pedig nem más, mint az intelligens világfi fegyvere, védekezése önnön őszintesége ellen, mert tudja, hogy a tökéletes őszinteség nemcsak

lehetetlen, de elviselhetetlen is e világon.

„A Száműzetés és az Ország” hat elbeszélést tartalmaz, melyek közül egyet már magyar fordításban is olvashattunk, az Irodalmi Újság 1957 június 15-i számában. Camus eredetileg a „Bukás”-t is ebbe a kötetbe kívánta felvenni, de terjedelme miatt külön adta ki.

Sokatmondó a cím. Minden elbeszélésben valóban helyüket nem találó, „száműzött” emberekéről van szó, akik hazakiváncsoznak egy másik országba, az igazság és az igazságosság országába, egy igazán boldogító, boldog közösségbe. A házasságtörő asszony, az istentagadó, keresztényüldözött volt misszionárius, a braziliai francia mérnök a maga módján mind ezt az elvesztett paradicsomot keresi és véli megtalálni, de száműzetésben vannak, nem leltek helyüket a néma munkások sem a sikertelen sztrájk után a gyárban, a sikerébe belebukó festőművész, a feszült algériai légkörben megérteni akaró tanító. Ez a közös alap gondolat azonban nem befolyásolta az elbeszélések stílusát. Mindegyik egészen más, külön világ. Igen gazdag ez a kis kötet. „A házasságtörő” a francia pszichológiai elbeszélés tradíciót eleveníti fel, „Jonas” majdnem voltairei értelembe vett filozófiai elbeszélés, „conte philosophique”, — Camusnak eddig talán egyetlen nagobbrészt humoros írása. „A renegát” a „Bukás”-ra emlékeztető, sőt vadságában azt túlszárnyaló monológ; „A némák”, „A vendég” és a „Növő kő” című elbeszélésekben viszont realista színekkel, eszközökkel dolgozik az író.

Érdekes megjegyezni, hogy a hat elbeszélés közül négynek Algéria a színhelye. Camus Algériában született és legtöbb munkája szülőföldjén játszódik. Exotikus vagy regionális írónak azonban nem nevezhetjük — így szokta a francia irodalomtörténész némi párizsi fölényrel rendszerint hívni azokat, akik kimerészkednek a francia főváros szent falai közül, — mert nem érdekességet, „couleur locale”-t keres ott, hanem a helyi eseményből, légkörből csak éppen annyit mond el, amennyi a probléma általánosításánál szükséges.

Ellentétben angolszász (és magyar) kollégáikkal a francia írók ritkán művelik az elbeszélés műfaját. Sartre, Marcel Arlandon, Pierre Gascaron kívül alig van jelesebb modern francia elbeszélés-író és ők is keveset írtak. Albert Camus e kötetével egy csapásra közéjük emelkedett és a regény, dráma és esszé területe után itt is megalapozta hírnevét. Stílusa még szigorúbb, még egyszerűbb és egyben szenvedélyesebb, mint régebbi műveiben és ez a modern francia próza másik klasszikus mesterének Mauriacnak hasonlirányú fejlődésére emlékeztet.

Sokan azt mondják, hogy Camus műveinek középpontjában az ember áll. Erkölcsi harcoságáról, nemes humanizmusáról beszélnek. Mindez rendjén is volt e két legújabb kötet megjelenéséig, itt azonban a kérdés bonyolultabb lesz. A kritikusok nem tudják, mit kezdjenek velük, különösen a „Bukás”-sal. Egyesek már azt jósolgatják, hogy Camus egyre közelebb kerül a keresztényen hit igazságaihoz, hogy az Ország (le Royaume) nem más, mint Isten országa. Ezek a következtetések bizonyára túl merészek, annyi azonban bizonyos, hogy első könyvei óta óriási utat tett meg az író. A „Nász” (Noces, 1939) érzéki-kegyesség, „Az Idegen” (L'Étranger, 1943) nihilizmus után mintha horgonyt vetett volna a „Dög-vész” (La Peste) mindennek dacára optimista humanizmusában. Most azonban megváltozott a kép. A „Bukás” és „A Száműzetés és az Ország” arra mutatnak, hogy megingott az emberbe vetett hite, hogy nem az ember, hanem az ember baja, a bűntudat, a megromlott közösség és talán az istenhány az emberben állnak érdeklődése és írásai középpontjában.

K. V. A.

FILM

The spirit of St. Louis

1927. május 20. A párizsi Le Bourget repülőtérén lázas izgalomtól felajzott tömeg ostromol egy kicsi, piszkos repülőgépet, mely éppen most szállt le a sötétségben. A kimerült pilóta, aki még nem meri elhinni, hogy „skatulyáját” minden baj nélkül sikerült földre hoznia, nem tudja, mit gondoljon erről a fékevesztett, félelmet gerjesztő hordáról és szorongva marad primitív kabinjában. Nem telik azonban sok időbe és a lelkes párizsiak diadalmenetben emelik vállakra.

Ez volt a befejező akkordja az óriási légiút-nak, amelyet először Charles Lindbergh hajtott sikerrel végre; leszállás nélküli szolórepülés az Atlanti Óceánon keresztül. Nehezen tudjuk elképzelni, hogy ez az esemény még csak alig 30 éve történt. Ez bizonyítja, hogy ennek az alkalomnak nem volt lebecsülendő jelentősége a közlekedési eszközök történetében, hiszen ezáltal az Ó-és Újvilág alig egynapos közelségbe került egymáshoz. Még ma is csodálattal tölt el bennünket, hogy ez az első óceánon keresztül repülés lehetséges volt egy olyan rozoga gépecskével, mint a „Spirit of St. Louis”, ahogyan Lindbergh légicsodáját hívták.

Hogyan lehetséges, hogy a fiatal repülő ezt a 33 ½ órás utat műszerek nélkül, egyetlen kompasz segítségével, egymotoros gépén végre tudta hajtani? Vajon a 25.000 dolláros jutalom ösztönözte-e, amit az első transzatlantikus repülésért helyeztek kilátásba? Nem, nem ez ösztönözte Lindberghet. Ő egyszerűen a repülés megszállottja volt. Első gépét úgy szerezte, hogy öreg motorját adta el és megtakarított pénzecskéjét áldozta rá. Még fiatal volt, mikor mint „csodarepülő” vurstlikban lépett fel és mint pilóta kockáztatta életét egy postagépen.

Más repülők is megpróbálják nevüket az első Óceán-átrepüléssel megörökíteni: sikertelen kísérleteikben azonban négyen vesztik életüket. Lindbergh ennek ellenére állítja, hogy útja sikerülni fog; egy repülőtér felpuhult talajáról, igen nehéz start után levegőbe emelkedik.

Hogyan zajlik le az út, bemutatja a „Spirit of St. Louis” című film. Az amerikai rendező Billy Wilder lebilincselő filmet készített erről az érdekes történetről. Ez ugyancsak figyelemreméltó teljesítmény, ha meggondoljuk, hogy egy kicsi, imbolgó gépecske, benne egyetlen lélek, felette a végtelen levegő, alatta a mérhetetlen óceán, a film számára nem tartogat sok lehetőséget. Ezért szentelt Wilder filmjében sok figyelmet az út előkészítésére, míg a „flash-backs” eszközével a repülés ideje alatt Lindbergh fiatal korából mutat be pillanatképeket. A történet középpontjában magának a repülésnek az izgalmi állanak, a repülő harca az álomság és a kedvezőtlen időjárás ellen. Csodálkozunk kell, hogy a repülőgépben készített felvételek közt egy sincs, mely a feszültséget csak egy pillanatra is megláztatná. James Stewart egyszerű, de meggyőző játéka Lindbergh alakját igen valóságosra teszi és azt az érzést kelti bennünk, mintha együtt ülnénk vele a pilótáfülkében.

J. A. HES.

ma mindfiumind egy-egy kedves anekdotát jelentenek?

Most, ha csendes vasárnap este rendeztem emlékeimet, érzem, számtalan szál visszafut Patakra, érezni vélem a bodrogparti szellő simogatását és tudom, amikor az élet ad majd egy-egy „negyedévkor” bizonyítványt nekem, oda viszem haza, hogy ha jó, megdicsérjen, hogy ha rossz, megdorgáljon.

Patak visszavár...

KISS-TUZSON ADAM.

A magyar evangélikus egyház zsinata 1954 óta először ült össze az elmúlt nyár folyamán. Ordass Lajos elnök jelentésében köszönetet mondott az egész világ keresztényiségének azért a segítségért, melyet a közelmúlt nehéz időkben a magyar keresztényiségnek nyújtott. Ordass Lajos az egyház és az állam viszonyával foglalkozva hangsúlyozta, hogy az egyház a közötte és az állam között létrejött egység alapján kíván állani. Kifejezte azon reményét, hogy az állam is tisztelni fogja az egyház azon jogait, amelyeket a szerződés biztosít.

Nyugatnémetországban még 90 menekült-tábor áll fenn. Jelenleg terveket készítenek 25 tábornak a jövő év végéig történő feloszlására. Ha a tervek valóra válnak, ez 11.870 hontalan számára jelent jobb lakást és jobb munkakörülményeket. A menekültkérdés mindezzel azonban még közel sincs megoldva, hiszen az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Biztosának gondozása alá jelenleg 221.000 menekült tartozik. Ezek közül 15.000 magyar.

Legutóbbi, természetesen nem ellenőrizhető jelentések szerint az orosz görögkeleti egyháznak kb. 20.000 temploma és 35.000 papja van. Mintegy 50 kolostorban 8.000 szerzetes él.

jőjjetek

Pataki diák emlékezései

Pataki diák vagyok. Nem tévedek, a pataki diákság azt hiszem, mindenkinek, de nekem minden esetre olyan valami, ami életem végéig nem kerül, nem kerülhet multidőbe. Nem kerülhet, mert noha Patakon régen államosította a „népi demokrácia” a hajdani, híres, kálvinista Kollégiumot, szelleme ottmaradt, kiszellőztethetetlenül, és belénk, az új nemzedékbe is szinte éppoly zavartalanul áramlott és éppoly zavartalanul tette meg hatását, mint boldogabb és igazabb korokban élt öreg diáktársainkban, és minket is oly mértékben, ha nem jobban, varázsolt át „közönséges” emberekből pataki diákokká.

A Kollégiumot 1531-ben alapította Perényi Péter, az Arpád-házi királyok által a XII-XIII. században épített, s folyton növekedő, általa is bővített vár akkori ura. A kuruc forradalom vezére, II. Rákóczi Ferenc vára lett ez később, és közvetlenül ezt megelőzően a Wesselényi-féle összeesküvés nagyjai gyűltek össze a vár „Sub Rosa” termében. Intézetünkben járt Kossuth Lajos, Szemere Bertalan, s elődeinket találjuk az 1848-as forradalom legendáshírű Vörössipkás Diákjai között.

Nem vállalkozhatok Patak történetének megírására, csak dátumokra és nevekre hivatkozom, — mint az irodalomban Kazinczy, Tompa, Erdélyi, Móríc Zsigmond, stb. akik szintén pataki diákok voltak — hogy Patak-

nak valóban egészen különleges levegője van, és volt is, ha ilyen nagyságokat engedett pályájukra, gyászos történetű nemzetünk boldogságára, és dicsőségére. (Vajha mi csak árnyékába tudnánk lépni a nagynevű elődöknél!)

1945 után a Kollégiumot lassan-lassan elfoglalta az állam. Előbb az angol elemi, majd a teológiát, végül a gimnáziumot államosították, de az emberek s Patak szelleme nem változott s ha új tanárok kerültek is az ősi falak közé, valahogy azok is tökéletesen beleilleszkedtek többnyire, vagy csodálatosképp bele is illettek a város s az iskola légkörébe.

Nem is tudom pontosan megfogalmazni, mi volt az, ami bennünket ilyen egyértelműen hozzákapcsolt a monumentális épülethez — az Alma Mater-hez. Valóban anyáknak éreztük, annak érezzük ma is. Hisz az anyag ott is ugyanaz volt s diákjaink is ugyanazokból az elemekből tevődtek össze, mint más vidéki gimnáziumok növendékei. A kisvárosnak egy-egy fájdalmas kicsinyessége minket is megbántott néha, de azért... ki tudná megmondani miért, a szívem ma is megtelik hálával és szeretettel, amikor Patakra, a városra, az élő emberekre, a halott óriásokra, a nagy tanárookra gondolok, akik életreszóló tartalmat csepegtettek nyíladozó gondolatvilágomba; a hibákra, melyek talán akkor fájtak s

Keresztyén havi lap.
Szellemi fórum.

Kiadja

az Admiraal de Ruyter Fonds
Szerkesztőbizottság:

Kibédi Varga Áron, Tóth Miklós, Tüski István, Végh József.
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Utrecht, Postbus 148.

Minden cikkért szerzője felel.
Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza.

Évi előfizetési díj: Anglia: 4,— sh., Ausztria: 15,— Sch., Belgium és Luxemburg: 25,— fr., Franciaország: 200,— fr., Hollandia: 2,— gld., Németország: 2,— DM., Svájc: 2,50 fr., Svédország: 3,— Kr.
Félévi előfizetési díj a fenti összegek fele.

Megrendelhető:

ANGLIA:

Mező Lajos, 134, George St., London S.W.1

AUSZTRIA:

Wien VII, Neubaugasse 44/3.

FRANCIAORSZÁG:

36, rue de Colise, Paris VIIIe.

HOLLANDIA:

Postbus 148, Utrecht. Postai csekk számla száma: 316430, Admiraal de Ruyter Fonds, Utrecht.

NÉMETORSZÁG:

Ismaningenstr. 68/0, München 27.

SVÁJC:

Rebgasse 38, Basel.

Más országokból szíveskedjenek olvasóink közvetlenül a kiadóhivatalhoz fordulni.